

ВИПАДКИ ПРИТЯГНЕННЯ ПЕРЕВІЗНИКА ДО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БЕЗ ВИНИ

Гришко У. П.

аспірант

Юридичний інститут

**Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна**

Система транспорту України, яка призначена надавати послуги із перевезення, має неабияке значення для забезпечення потреб населення. Загально правове трактування терміну «перевезення» можна визначити, як особливі договірні відносини, які виникають між перевізником (транспортною організацією) та пасажиром (споживачем транспортної послуги) щодо надання транспортної послуги та отримання плати за неї, врегульовані цивільним законодавством. Учасником таких правовідносин, який наділяється особливим захистом

(крім цивільного законодавства додатково Законом України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 року) є пасажир як споживач транспортних послуг.

Тому, з метою належної реалізації права на захист пасажирських прав, а саме отримання компенсації за завдані збитки, важливе значення має встановлення умов притягнення до відповідальності перевізника. Обов'язковими серед таких умов є: протиправні дії; наявність наслідків у вигляді шкоди; наявність причинного зв'язку між діями і наслідками у вигляді шкоди; вина порушника.

Відповідно до ч. 1 ст. 614 ЦК України, – особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом [1]. Ця норма вказує на те, що вина є обов'язковою умовою відповідальності за порушення зобов'язання. Проте, існують інші випадки, передбачені законом або договором, в яких притягнення до відповідальності перевізника не залежить від наявності вини. Тобто, вина відсутня, а відповідальність перевізника за заподіяну ним шкоду все одно настає.

Розглянемо такі ситуації і визначимо, яке вони мають значення для захисту прав споживачів транспортних послуг.

Відповідальність перевізника без вини може виникати як у договірних, так і недоговірних зобов'язаннях. Під договірною відповідальністю без вини слід розуміти відповідальність, підставою виникнення якої є порушення договірних зобов'язань або норм цивільного законодавства, що регулюють договірні правовідносини. Позадоговірна відповідальність без вини виникає не з порушення договору, а внаслідок завдання шкоди, тобто з деліктів (статті 1173-1176, 1187, 1209 ЦК України) [2, 72].

Відповідальність перевізника без вини може бути передбачена в межах договірних зобов'язань при заподіянні пасажиру каліцтва, іншого ушкодження здоров'я або смерті – *«...якщо договором або законом не встановлена відповідальність перевізника без вини.»* (ст.928 ЦК України) [1].

Позадоговірна відповідальність (відповідальність із делікту) перевізника під час виконання договірних зобов'язань виникає у випадках заподіяння шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи (стаття 1196 ЦК України) [1]. Така шкода підлягає відшкодуванню у порядку, передбаченому ст. 1187 ЦК України, як така, що завдано джерелом підвищеної небезпеки. Тобто, відповідальність перевізника за таким недоговірним зобов'язанням може наставати за відсутності вини, адже вона виникає в будь-якому випадку при заподіянні шкоди джерелом підвищеної небезпеки, яким відповідно до ч.1 ст.1187 ЦК України визнається транспортний засіб.

Своє позитивне відношення на існування інституту відповідальності без вини за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки висловлювала Д.В. Боброва, яка стверджувала, що існування зазначеної відповідальності в сучасних умовах науково-технічного прогресу, ускладнення всіх сторін життя суспільства – важливий правовий інструмент забезпечення соціальної справедливості. Вона зумовлена особливо шкідливими якістьми джерел підвищеної небезпеки, оскільки останні в процесі експлуатації не піддаються безперервному і

всеосяжному контролю з боку людини. Ніякі спеціальні знання, навички, досвід не дають можливості ні передбачити тих шкідливих наслідків, які настають у конкретній життєвій ситуації, ні запобігти їм. Крім того, відповідальність незалежно від вини стимулює володільців джерел підвищеної небезпеки вживати всіх можливих заходів щодо запобігання заподіяння шкоди, заохочує їх до участі у створенні нової, безпечнішої техніки [3, 510].

Кардинально протилежною є позиція І. С. Канзафарової, яка відкидає теорію існування інституту відповідальності без вини. З приводу цього вчена зазначає наступне: «Відповідальність без вини суперечить принципу справедливості, і якщо закон передбачає обов'язок однієї особи відшкодувати випадково заподіянні збитки іншій особі, то це обов'язок на принципі ризику і є не відповідальністю, а її моделлю – квазівідповідальністю» [4, 92].

На противагу цим твердженням, наша позиція ґрунтується на тому, що все ж таки «відповідальність без вини», має право на існування як окремий інститут цивільного права. Його головною метою при наданні послуг з перевезення – є притягнення до відповідальності перевізника, з подальшим відшкодування збитків, заподіяних джерелом підвищеної небезпеки, тобто своєрідний спосіб захисту прав пасажирів від небезпечності транспортного засобу. Крім того, встановлення в законі чи в договорі цивільно-правової відповідальності перевізника без вини при заподіянні шкоди є в будь-якому випадку забезпеченням права пасажирів на отримання відшкодування шкоди. А це в свою чергу сприяє належній реалізації захисту прав пасажирів та охорони їх життя та здоров'я від небезпечності транспортного засобу.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року N 435-IV//[Електронний ресурс].-Режим доступу до докум.: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Паришкура В. В. Проблемні аспекти цивільно-правової відповідальності без вини/В.В.Паришкура//Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. – № 2. – С. 66-74.
3. Боброва Д.В. Зобов'язання із заподіяння шкоди // Цивільне право України. Підручник: У 2 кн. / О.В. Дзера (керівник авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 504–566.
4. Канзафарова І.С. До проблеми цивільно-правової відповідальності без вини// І.С.Канзафарова/Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права [[Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: www.univer.km.ua/visnyk/560.pdf